

YABAN ÖRDEĞİ VE HENRIK IBSEN'İN SİMGEÇİLİĞİ

Türküler TOPAL*

ÖZET

19.yüzyılda realizme tepki olarak Fransa'da ortaya çıkan simgecilik diğer bir deyişle sembolizm akımı, ilk önce edebiyatta olmak üzere resim, heykel gibi tüm sanat dallarında etkin olmuş, kısa sürede Avrupa'da yayılmıştır. Sembolizm akımından etkilenen sanatçılar, realizmin katı gerçekçiliğine karşı hayal gücünü savunmuşlar, esas anlatmak istediklerini semboller aracılığıyla kapalı bir anlatıma başvurarak ifade etmişlerdir.19. yüzyılda yaşayan Norveçli yazar Henrik Ibsen, bulunduğu dönemdeki romantizm, realizm ve natüralizm sanat akımlarından oldukça etkilenmiş, yazarlığının son dönemindeyse simgeçiliğin etkisinde eserler üretmiştir. Eserleri içinde simgeçiliğin ilk örneği olan Yaban Ördeği'nde olaylar, Yaban Ördeği simgesinin etrafında şekillenmekle kalmamış, oyunun genelinde de simgeler kullanılmıştır.Çalışmada simgecilik akımı ve Henrik Ibsen'in simgecilik yaklaşımından bahsedilmiş, Yaban Ördeği'ndeki simgeler ve anlamları, oyuna etkisi literatür taraması yapılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaban Ördeği, Simgecilik, Henrik Ibsen, Yaban Ördeği Simgeleri

THE WILD DUCK AND HENRIK IBSEN'S SYMBOLISM

Türküler TOPAL*

Abstract

The movement of symbolism, which emerged in France in response to realism in the 19th century, was active in all branches of art such as painting and sculpture, firstly in literature, and spread in Europe in a short time. The artists, who were influenced by the symbolism movement, defended imagination against the rigid realism of realism and expressed what they wanted to express by applying a closed narrative through symbols. Norwegian writer Henrik Ibsen, who lived in the 19th century, was influenced by the art movements of romanticism, realism and naturalism in his time, and in the last period of his writing he produced works under the influence of symbolism. In his works, Wild Duck, which is the first example of symbolism, events not only took shape around the Wild Duck symbol, but also symbols were used throughout the play. In this study, the symbolism movement and Henrik Ibsen's symbolism approach are mentioned and symbols and their meanings in wild duck and their effect on the play were examined by literature review.

KeyWords: Wild Duck, Symbolism, Henrik Ibsen, Wild Duck Symbols

Giriş

1. Metafor Nedir?

Metaforun kelime anlamına bakacak olursak; Metafor: Bir kavramı, olguyu, kendinden daha öteye taşımak, kendinden daha fazlasını yüklemek anlamındaki Yunanca “Metapherein (meta: öte, üst; pherein: taşımak)” kelimesinden türetilmiştir. (Uyan Dur, 2016, s.123)

Bir başka deyişle: Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan sözlere veya kavramlara mecaz yahut metafor denir. “Mecaz” Arapça, “metafor” ise Fransızca kökenli bir sözcüktür. Ad değişimi olarak da bilinir. Mecâz sanatı, anlatımı daha etkili kılmak ve söze canlılık kazandırmak amacıyla yapılır. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Mecaz>)

Kelime anlamlarında görüldüğü üzere metafor, simgeciliğin (sembolizmin) en küçük birimlerinden biridir. Biri gerçek biri mecaz olmak üzere ortaya çıkardığı iki anlamlılıkla anlatımı zenginleştirir. Sanatçı, ifade etmek istediklerini görünen kelimelerin ardına gizleyebilir. Bu da simgeciliğe zemin hazırlar.

Metaforlara anlamı çözmeye yardımcı en küçük birim de diyebiliriz. Sanat eserlerindeki bu en küçük birimlerin deşifre edilmesi, açığa kavuşturulması eserin anlamlandırılmasını ve parçadan yola çıkarak bütüne ulaşılmasını sağlar.

2. Simgecilik Nedir?

Sanat dallarında ifade edilen durumun hem olduğu gibi görüldüğü özel bir bilgi birikimi gerekmeyen düz anlamı, bir de görünenin ardında daha derinde, o sanat eserini inceleyen kişinin bilgi birikimine göre şekillenen yan anlamı vardır. İşte bu yan anlamlar simgeler aracılığıyla üretilir.

Simgecilik ya da eş anlamlısı Sembolizm akımının en küçük birimi olan sembol kavramı, evrensel kurallarda dil dışı göstergelerin içinde belirtke ve ikonun yanında üçüncü bir kavram olarak yer alır. Diğer gösterge

birimlerinden farkıysa simgenin bulunduğu bağlama ait olması ve taşıdığı anlamın o bağlama özgü olmasıdır. Dolayısıyla simge bağlamından koparıldığında taşıdığı yan anlamda özelliğini kaybeder. Türkçeye, Fransızcadan geçen sembol teriminin aslı Fransızcaya da Yunanca’daki ‘symbol’ kelimesinden geçmiştir. Sözcüğün kökeni ise eski Mısır diline ait olup symbolon sözcüğünün Grekçe’ye geçmiş hali olan symballein fiilidir. “birlikte tartışmak, birlikte birleştirmek, bir arada toparlayıp bağlamak” anlamlarına gelir.

Sembolizm veya Simgecilik sanat akımı, nesnelerin orijinal anlam ya da işlevinden farklı olarak yeni anlam yükleme ile evrensel anlama ulaşmaya çalışır. Metafor, alegori ve kinaye sembolizm gelişiminde yardımcı olan edebi biçimlerdir.

3. Simgeciliğin Ortaya Çıkışı

Simgecilik ya da Sembolizm, 19.yüzyılda Fransız edebiyatında realizm, natüralizm ve parnasizme reaksiyon olarak ortaya çıkmış bir akımdır. Simgeciliğin ortaya çıkışı döneminde Fransa’da toplum kendini hızlı ve büyük bir değişimin içinde bulmuştur. Bilimsel ilerlemeler, yeni icatlar, makineleşme insanları mutlu etmediği gibi bir de Fransızların 1870 yılında Almanlara karşı önemli bir savaş kaybederek bozguna uğraması toplumu, karamsarlık ve bıkkınlığa iter. Hisli sanatçılar ruhsal sarsıntılar geçirir ve içlerine kapanırlar.

Aynı zamanda bu dönemdeki baskılar, sanatçıların eserlerinde anlatmak istediklerini üstü kapalı bir şekilde ifade etmeye iter.

Resim 1: (İlk Sembolist Resim: Paul Gauguin-Yakup'un Melek ile Mücadelesi)

Simgeciliği ortaya çıkaran eğilimler 1789 Fransız İhtilali, 1848 Devrimi ve 1872 Paris Komün Hareketi politikada olduğu kadar yazında ve sanatta birer dönüm noktasıydı. Sanatçılar, her durumda yan tutmak, ilericileri ya da gericileri desteklemek zorunda kalıyorlardı. (Nutku, 1997, s.119-120)

Auguste Comte'un pozitivist felsefe akımının etkisiyle ortaya çıkan natüralizm de sanatçıların isteklerine cevap vermekten uzaktır. Pozitivizmin ve determinizmin katı gerçekçiliğinden, duyguya ve hayale hiç yer vermemesinden şikâyet edilen koşullarda Alman, Rus, İngiliz ve İskandinav edebiyatından yapılan çeviriler Fransız edebiyatçılarına yeni ufuklar açar. (<http://www.filozof.net/> "Sembolizm, Simgecilik Nedir?")

Önemli birçok Türk şairini de etkilemiş olan Fransız şair Charles Baudelaire'in 1857'de yayımladığı 'Kötülük Çiçekleri' sembolist estetiğin dayanak noktası oldu. Sembolizmi bir edebiyat akımı olarak ilk tanıtan Fransız şair Jean Moreas'tır. Charles Baudelaire'in "Sembol ormanları arasından geçer insan" dizesindeki kullandığı Sembol (symbole) kelimesine 'izm' ekleyerek Sembolizm'i kavramlaştırmıştır. Şair Moreas 1886 18 Eylül günü Le Figaro gazetesinin edebiyat ekinde Sembolist Manifesto'yu yayımlayarak bu akımın tarihini ve özelliklerini ilan etmiştir.

Aralarında ressam, heykeltıraş, yazar, mimar, ve tasarımcıların olduğu küçük bir grubun sanatsal kaygılarıyla başlayan sembolist akım kısa süre içinde yaygın bir kültürel trend haline gelerek Fransa'dan Rusya, İngiltere, İtalya, İspanya ve İskandinavya'ya kadar yayıldı. Sembolizm, her ülkedeki farklı sanatçılar tarafından çeşitli teknikler ve yaklaşımlar kullanılarak uygulandı. Buna rağmen zıt karakterlere sahip belli güncel sanatsal eğilimler ve mesajların resmedilmesi kavramsal olarak hepsi tarafından benimsendi. (Hodge, 2013, s.83) Tiyatro'da Norveçli Henrik Ibsen, Belçikalı Maurice Maeterlinck, resimde Belçikalı Fernand Khnopff, Litvanyalı Mikalojus Konstantinas Ciurlions ve Paul Gauguin bu akımdaki sanatçılardan bazılarıdır.

4.Ibsen'in Simgeciliği

Geleneksel ve tek boyutlu bir nesnel gerçekçilik anlayışıyla onun tiyatrosundaki metaestetik öğeleri gerçekçiliğe aykırı olarak görmek yanlıştır kanımca. Ibsen içsellik, öznel ve bilinçaltı izlekleri ile metatiyatrosal kurgular aracılığıyla tiyatroya öznel gerçekçiliği aşmıştır. Bu izleklerin tarihsel ve kavramsal kaynağında da özünde idealizm olan romantizmi buluruz. Bu önerme ilk bakışta Ibsen'in gerçekçiliğinin ve modernizminin idealizme karşıt olduğu görüşüyle çelişir gibi görünür. Ancak romantik idealizm, yüzyıl sonu ahlakçı estetik idealizminin tarihsel kaynağında bulunduğu halde bu ikisi önemli ölçüde birbirinden ayrılmıştır. Dahası Ibsen'in sanatında birbiriyle kavramsal olarak çelişen ya da iç içe geçen pek çok öğe vardır. Çünkü Ibsen'in tiyatrosu 19. yüzyılda hüküm sürmüş olan başlıca sanat akımlarının bir birleşimini içinde barındırır. (Özdemir, 2009, s. 49)

Batı tiyatrosu üstünde derin etkiler bırakan ve dram sanatının en büyük ustalarından sayılan Ibsen, "Endüstri Devrimi'nden sonra "liberalizm'in, insanlara umudun yollarını nasıl açtığını gözlemlemekle kalmamış; aynı zamanda liberalizmin insanları sürüklediği 'ahlaksal çöküş'ün de izleyicisi olmuş " bu izlenimlerini eserlerinde okurlarına sunmuştur. (<http://www.tiyatrodunyasi.com/makaledetay.asp?-makaleno=1066>)

Ibsen, yaşadığı yüzyıldaki değişen sanat akımlarının etkisinde kalan bir yazar olmuş, bu da oyunlarına direkt olarak yansımıştır. Dolayısıyla Ibsen oyunlarının tümünü tek bir akıma sığdırmak mümkün değilse de yazım döneminin en olgun eserlerini simgeci-gerçekçi bakış açısıyla yazmıştır.

19. yüzyılın diğer yazarları gibi romantik, bireyci ve anarşist bir dünya görüşünde olan Ibsen," yazdığı gerçekçi oyunlarda toplum bireylerinin yanılsamalarını, nevrotik ve ruhsal

çalkantılarını açığa sermiş; bireyin boşa çıkan yaşam uğraşını, toplumun dış yüzü ile iç yüzü arasındaki karşıtlığın yol açtığı çelişkilerin üstesinden gelemeyişini konu edinen oyunlar yazmıştır.” Yaban Ördeği de bu tür oyunlarından biridir.

Ibsen'in Yaban Ördeği ile ilgili ilk çalışmalarına ait notlar 1882-1883 kışına rastlar. Ancak oyunu yazmaya Nisan 1884'te başlar. Yazma sürecine ait farklı sahnelerle yönelik birçok notu vardır. Bunlardan birinde Ibsen, şunları yazmıştır:

Yaban Ördeği Metaforu: Yaralandıkları zaman hızla suyun dibine dalarlar, dik kafalı şeytanlar gibidirler ve dipte buldukları bir şeye gagalarıyla tutunurlar. Ama iyi bir av köpeğiniz varsa ve su derin değilse işler değişebilir. Hedvig bir yaban ördeği... Bir aşk acısı değil, bir aile acısı da değil, sadece evin içindeki durum. (Akpınar, 2015, s.104)

Yaban Ördeği, Ibsen'in simbolist döneminin başlangıcı olarak kabul edilir. Etkili semboller kullanması okuyucuları açısından çabuk anlaşılacak bir değişikliktir. Buna rağmen oyunun satışları gayet iyi gider.1884'te yazılan oyun, ilk olarak Ocak 1885'te Bergen'deki Den Nationale Scene'de, 1936'daysa İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu tarafından sahnelenir.

Oscar Brockett, Ibsen'in son dönem oyunlarının tümünde olduğunda gibi Yaban Ördeği'nde de sıradan basit konulara (Yaban Ördeği'ndeki ördek gibi) gerçek anlamları dışında bir anlam vererek dramatik aksiyonun anlamını geliştirdiğini söyler. Brockett, insan hayatındaki bu tür gizemli güçlerin simgeci tiyatronun en büyük temalarından biri olacağını altını çizer. Ibsen'den sonra yazılan hemen hemen tüm oyunlarda, tiyatronun bir eğlenceden çok bir tartışma alanı, bir düşünce aktarıcısı olarak algılanmasının Ibsen etkisi olduğunu öne süren Brockett Ibsen oyunlarının geçmişle bağların kopmasına örnek ve yeni yollar arayan yapımcılar için bir başlangıç noktası olduğunu belirtir. (Akpınar, 2015, s. 109)

Bernard Shaw'ın İbsenciliğin Özü adlı kitabında Ibsen'in

Yaban Ördeği oyunundaki simgeciliğini şöyle açıklar:

Ibsen, Halk Düşmanı'nı yazdıktan sonra, söylediğim gibi kaba ideallerden vazgeçerek, ruhla ilgili ince ve hassas konularda yazmaya başladı. İbsenciler olarak bilinen adam olmaz idealistler Ibsen'i yücelttiler. Ibsen'in bu yönünde attığı ilk adım böyle bir trajedi-komedi yazarak sahte İbsenciliği bitirmiş olmasıdır. Bu oyunla, şaşkına dönen Ibsen kurbanları, acı bir şekilde Yaban Ördeği adlı yeni oyunu Ibsen'in önceki oyunlarının bir taşlaması olduğunu iddia ettiler. (Shaw, 2015, s.99)

Simgesel gerçekçiliğin bir örneği olan Yaban Ördeği, Ibsen'in tüm drama sanatının temelinde yatan gerçekliği deşerek yaşam yalanını gözler önüne serme çabasının çelişkili bir karşı yönelimini oluşturur. Yazarlık yaşamı boyunca gerçeğin yılmaz savunucusu olan Ibsen, idealist Gregers Werle'de kendi özeleştirisini yaparak, kendini yargılar; gerçeklik konusunda bağınazlığı eleştirerek,(Dr Relling'in ağzından) ancak "yaşam yalanları"nın yaşamda ayakta kalmaya elverdiğini, söyleyip gerçeklik aşkının nasıl masum insanları kurban alabileceğini gösterir. (Çalışlar, 1994)

5.Yaban Ördeği

Oyunun başlıca kişileri şunlardır:

- Tüccar, sanayici ve madenci olan Haakon Werle,
- Werle'nin Oğlu Gregers,
- Yaşlı Ekdal,
- Ekdal'ın fotoğrafçı oğlu Hjalmar Ekdal,
- Hjalmar Ekdal'in eşi Gina,
- On dört yaşındaki kızları Hedvig,
- Kahya Bayan Sorby,
- Doktor Relling,
- Din adamı Molvik

5.1.Yaban Ördeği Konusu

Hjalmar Ekdal, eşi Gina, kızları Hedvig ve babası Yaşlı Ekdal ile hem ev hem fotoğraf stüdyosu olarak kullandığı bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Evlerinin bir bölümünü babası Yaşlı Ekdal için yapay bir ormana dönüştürmüştür.

Geçmişte geçimini avcılık yaparak sağlayan ve ticaretle uğraşan Yaşlı Ekdal, arkadaşı ve ortağı Bay Werle tarafından ihanete uğramış, cezaya çarptırılmış bu nedenle de bir daha avlanması yasaklanmıştır. Tavan arasındaki yapay orman sayesinde Yaşlı Ekdal avcılık sporunu sürdürdüğüne inanmakta, kullandığı biri sahte biri gerçek tabancayla kendini avutturmaktadır. Tavan arasında tek dokunulmazlığı olan şey, Hedvig'in en sevdiği hayvan 'Yaban Ördeği'dir.

Babasının itibarını yeniden kazanmak uğruna boş bir ideale inanan Bay Ekdal, Bay Werle'nin verdiği davette Bay Werle'nin oğlu ve kendisinin de geçmişteki yakın arkadaşı Gregers ile karşılaşır. Sıradan konulardan konuşurken Gregers'in Hjalmar Ekdal'ın kendi hayatıyla ilgili sözleri dikkatini çeker ve konuyu derinleştirir.

Konuyu oldukça ilgi çekici bulan Gregers, doğruluk timsali ve idealist biri olarak Ekdal'ların hayatına dahil olur ve Hjalmar'ın gözünü açmak ona gerçekleri göstermek gibi bir misyon üstlenir. Onun bilip diğerlerinin bilmediği şeyse eskiden Werle'lerin evinde hizmetçi olan Gina'nın(Hjalmar'ın şimdiki eşi), Bay Werle ile gizli bir ilişkide bulunduğuudur. Üstelik kalıtsal bir göz rahatsızlığı olan Hedvig'in hastalığının aynısı Bay Werle'de de vardır.

Bay Werle, bu vicdan muhasebesinden midir bilinmez Hedvig'in masraflarını üstlendiği gibi Hjalmar'a da fotoğrafçılık mesleğini kazandırmakla kalmayıp Yaşlı Ekdal'a her ay yazıları için belli bir para ödemektedir. Kısacası Bay Werle, Ekdal ailesinin gizliden gizliye ekonomik durumunu üstlenmiş ve tüm işlerini yoluna koymuştur.

Babası Bay Werle ile sık sık çatışan Gregers, kararlı bir şekilde gerçekleri ortaya çıkarma idealini gerçekleştirirken apartmandaki komşuları din adamı sarhoş Molvik ve insanları illüzyonlara inandıran Doktor Relling sık sık aydınlanma durumuna müdahale eder.

Gregers'in yine Werle'lere misafir olduğu bir günde tavan arasındaki Yaban Ördeği'nin hikayesini öğrenir ve Hedvig'in ona nasıl bağlı olduğunu görür. Gizli durumların da ortaya çıkmasıyla Hjalmar evi terk etme noktasına gelir ve çok sevdiği küçük kızını artık görmek istemez. Bu duruma da kendince bir çözüm bulan Gregers, Hedvig'e babasının onu tekrar sevmesinin tek yolunun çok sevdiği yaban ördeğini öldürmesi olduğu söyler ve ikna eder. Fakat bu katı idealizmin sonu hiç de beklediği gibi olmaz.

5.2.Yaban Ördeği Simgeleri

GREGERS: Onu nasıl yakaladınız teğmenim?

EKDAL: Biz yakalamadık. Burada olmasını şehirdeki bir adama borçluyuz.

GREGERS: Bu adam sakın babam olmasın?

EKDAL: Kesinlikle... O tabii, başkası olamazdı zaten...

HJALMAR: Senin bunu bulabilmen hayret edilecek bir şey doğrusu.

GREGERS: Sen bana, babama çok konuda şükran borçlu olduğunu anlatmıştın; ben de bu nedenle düşündüm ki...

GİNA: Ancak biz ördeği bizzat Bay Werle'den almadık ki...

EKDAL: Yine de Sayın Werle'ye teşekkür borçluyuz, Gina. (Gregers'e) Bilirsiniz siz de, babanız tekne ile dolaşır işte o zaman ördeğe atış etmiş. Ancak babanızın gözleri zayıftır, malum; vuramamış, yaralamış onu.

GREGERS: Ona birkaç saçma parçası isabet etmiş olmalı

HJALMAR: Doğru, üç dört parça kadar...

HEDVIG: Kanatlarının altına girmiş bu yüzden çıkamamış.

GREGERS: O zaman suyun dibine batması gerekirdi.

EKDAL: Tabi öyle olmuş. Yaban ördekleri yaralandığında hep öyle yaparlar. Dalarlar... Batabilecekleri kadar aşağı inerler; oralarda yosun, çamur ne bulurlarsa ısırırlar; şeytan görsün taa dibe kadar batarlar. Ve bir daha yukarı çıkmazlar. (Ibsen, 2015, s.44)

Yaban Ördeği, oyunun tek simgesi olmakla birlikte karakterlerin merkezinde yer alan onları oyunun içinde tutan baş simgedir. Ibsen tiyatrosunda ilk kez simge, fiziksel bir olayı veya gerçek bir varlığı nitelendirmek için kullanılmıştır.

Oyunda Yaban Ördeği, Hjalmar'ı, Hedvig'i, Yaşlı Ekdal'ı ve Ibsen'in yazma tutumunu simgeler.

3. perdede Gregers, Yaban Ördeği'nin hasarlı bir kanadı olduğunu ve bir ayağının total olduğunu tespit eder. Bu yaralar simgeseldir. Gregers, Hjalmar'a Hjalmar'ın yaban ördeği gibi suya daldığını ve deniz otlarını sıkıca tuttuğunu söyler. Gregers'in ifade ettiği şey, Hjalmar'ın yaban ördeği gibi yaşamın gerçeklerinden kaçıyor olmasıdır. Çünkü geçmişte Gina'nın babasıyla ilişkisi vardır ve bu durumdan Hjalmar'ın haberi yoktur. Yaban Ördeği, böylece Hjalmar'ın cehalet hayatını simgelerken, Werle'in zeki köpeği, Gina'nın geçmişini görmezden geldiği için tamamlanmamış bir hayat sürdürdüğü gerçeğine Hjalmar'ı uyandırmaya karar veren Gregers'i simgeler. Bu bakımdan total Yaban Ördeği de Hjalmar'ın eksik olan yaşamını simgeler.

Yaban Ördeği, aynı zamanda Hedvig'i de simgeler. Av sırasında Bay Werle tarafından yaralanan Yaban Ördeği, çatı katında doğal ortamından uzakta sınırlı bir yaşam sürdürür. Hedvig de yine Bay Werle'nin Gina ile ilişkisinin bir sonucu olarak eve farklı bir durumdan gelmiştir. Yaban Ördeği ve Hedvig hem sınırlı bir hayat sürmeleri hem de buldukları yere ait olmama durumundan özdeşleşirler. Hedvig'in zayıf bir görme yeteneği vardır ve zamanla körleşir. Yaklaşan körlüğü ise yaklaşmakta olan ölümünü simgeler.

Yaban Ördeği, Yaşlı Ekdal'ın hayatını da simgeler. Yaşlı Ekdal geçmişinde Yaban Ördeği'nin Bay Werle tarafından vurulmadan öncesine kadar özgür olması gibi özgürdür. Şimdiyse o doğal yaşamından uzakta, yaban ördeği gibi dört duvarla kapatılmış havasız ve sıkışık bir şehirde yaşamaktadır.

Bilinçli veya bilinçsiz olarak Yaban Ördeği, Ibsen'in yazma tutumunu da simgeler. Hem Hjalmar hem de Gregers, Ibsen'in farklı yönlerine işaret eder. Bir yandan hayalperest bir yandan insanı ideal olan iddiasıyla rahatsız eden bir idealist olması bakımından oyunun bütünü Ibsen'in yazma tutumunu yansıtmaktadır.

Ekdal'ın evindeki çatı katındaki karanlık ve hayvanlarla dolu olan yapay bahçe, Yaşlı Ekdal'ın vahşi hayvanları avlamak için kullandığı ormanı simgeler. Bu bahçe, Yaşlı Ekdal için hayalinin simgesi ve Yaşlı Ekdal'ın kendisi için oluşturduğu bir yanılsamadır. Bu, onu hayatta tutan "kurtarıcı yalan" dır.

Ibsen, oyunda ışık simgesini de kullanır. Çatı katındaki ışığın etkisi, gün ışığında ve ay ışığında farklıdır. İnsan hayatı, gün ışığı- gerçeklik ve ay ışığı-yanılsama olarak alındığında, yaşamın bir yanılsama olduğu, ay ışığında hayatın güzel ve rahat görüldüğü sonucuna varabiliriz. Oysa gerçeklikle ifade edilen gün ışığının çatı katı üzerinde tamamen zıt bir etkisi var. Gerçek, hayatı işkenceye sokan şeyleri sıkıcı ve zavallı kılan şeyleri netleştirir. Bu, illüzyonların hayatımızı gerçeklerden daha iyi sürdürmesini sağlar.

Yaşlı Ekdal'ın oyun boyunca giydiği teğmen üniforması da semboliktir. Yaşlı Ekdal artık bir teğmen değildir fakat üniforma kendisine güçlü olduğu eski günleri hatırlatır. Ekdal'ın hala bir illüzyonda yaşadığının göstergesi ve aynı zamanda Ekdal için yine bir kurtarıcı yalandır.

Yaban Ördeği'ni kurtarıp onu gün ışığına çıkaran zeki köpek de simgeseldir.. Gregers kendini bu köpekle eşleştirir ve Ekdal ailesini gerçeklere kavuşturup onları gün yüzüne çıkarma amacı güder.

Evlerindeki ölü bir kızın fotoğrafının Hedvig'in ölümünü simgelediği gibi Hjalmar'ın mesleğinin de fotoğrafçılık olması simgeseldir. Fotoğraflar gerçeği gösterir fakat gerçek değildir. Yaşanılan anın göstergesidir, olay olup bitmiştir.

Aynı zamanda oyunda Hristiyanlık sembolleri de yer almaktadır. Gregers'in finalde belirttiği "Ben her zaman masada 13. kişi oldum" repliği İsa'ya ihanet eden 13. Kişiyi simgeler.

Simge	Simgelenen	Anlamı
Yaban Ördeği	Hjalmar	Hjalmar'ın gerçeklerden habersiz durumuyla beraber hep av veya kurtarılan olma özelliğiyle özdeşleşiyor.
	Hedvig	Yaban Ördeği doğasına aykırı bir ortamda yani kapalı ve dar bir mekanda bulunmasıyla kısıtlı bir hayat sürer. Aynı zaman da Hedvig'in de sınırlar içinde yaşaması ve aslında Hjalmar'ın kızı olmaması bakımından Yaban Ördeği gibi dışarıdan o eve getirilmiştir.
	Yaşlı Ekdal	Yaban Ördeği ve Yaşlı Ekdal'ın ortak özelliği Bay Werle tarafından zarara uğratılması ve yine aynı kişi tarafından kurtarılıyor gibi görünüp aslında kendine muhtaç olması.
	Henrik Ibsen	Yaban Ördeği oyunu gerçek ve hayal olanı karşı karşıya getirmesiyle Ibsen'in yazarlık tutumunu yansıtıyor. Yazarlığının ilk yıllarını gerçekçi, son yıllarını simgeci olarak geçiren Ibsen, çeşitli kaynaklara göre kendi çatışmasını yansıtıyor.
Bay Werle'nin Köpeği	Gregers	Katı idealizmi sayesinde Hjalmar'ı sahte hayattan gerçeğe ulaştıracağını düşünen Gregers, Yaban Ördeği'ni boğulmaktan kurtaran Bay Werle'nin köpeğiyle özdeşleşiyor.

Simge	Simgelenen	Anlamı
Masadaki 13. Kişi	Gregers	Gregers, Son Akşam Yemeği tablosunda görüldüğü ve hikayesinde bahsedildiği üzere İsa'ya ihanet eden masadaki 13. kişi olarak kendini görüyor.
Hedvig'in Körleşmesi	Ölüm	Aslında Bay Werle'nin kızı olan Hedvig, genetik olarak babasından göz rahatsızlığını almıştır ve giderek körleşmesi, her yerin kararmaya başlaması yaklaşan ölümünü simgeliyor.
Çatı Katı Bahçesi	Yaşlı Ekdal'ın Ormanı	Yaşlanan Bay Ekdal, av tutkusunu geçmişteki gibi doğal ortamda gerçekleştiremez. Ama ondan da vaz geçemediği için yapan bir ortamda sürdürmeye çalışır.
Ay Işığı ve Gün Işığı	İllüzyon ve Gerçek Ayrımı	Geceleri her şeyin daha güzel ama net görünmemesi, gündüzleriyse her şeyin net ama büyüleyiciliğini kaybetmesi oyunun temasındaki acı gerçek-sahte mutluluk karşıtlığını yansıtır.
Fotoğrafçılık	İllüzyon ve Gerçek Ayrımı	Fotoğraftaki görüntü gerçek değildir. Çekildiği andaki gerçekliğin görüntüsüdür.
Ölü Bir Kızın Fotoğrafı	Hedvig'in Ölümü	Hedvig'in öleceğinin sinyallerinden biridir.
Yaşlı Ekdal'ın Teğmen Üniforması	Yaşlı Ekdal'ın Eski Hayatı	Yaşlı Ekdal'ın yaşlanmasına ve sınırlanmasına rağmen kendini eski günlerdeki gibi görmesini simgeler.
Yaban Ördeğinin Yaraları	Hjalmar'ın Hayatı	Bay Werle tarafından kandırılan ve zarara uğrayan Hjalmar'ın sahte yaşamı, yaralarla özdeşleşiyor.

Oyunun simgelerden oluşan yapısının yanında temasındaki gerçek ve illüzyon karşıtlığı, Relling ve Gregers arasında geçen şu sözlerle açık bir şekilde ifade edilmiştir:

RELLING: Haa, unutmadan söyleyeyim Sayın Genç Werle, sizin çok kullandığınız ideal sözcüğü yabancı bir sözcüktür. Biz kendi dilimizde ona yalan diyoruz.

GREGERS: Bu iki sözcük aynı anlamdadır mı demek istiyorsunuz?

RELLING: Evet, mesela tifüs ile ateşli hastalık gibi...

GREGERS: Sayın Doktor anlıyorum ki, Hjalmar'ı sizin pençenizden kurtarmadıkça rahat etmeyeceğim.

RELLING: Bu, onun için büyük bir şanssızlık olur. Sıradan bir insanın hayatında inandığı yalanları elinden alırsanız, onun mutluluğunu da elinden almış olursunuz... (Ibsen, 2015, s.106)

Oyunun içeriğine yönelik Bernard Shaw, Ibsenciliğin Özü adlı kitabında Yaban Ördeği'ne yönelik şu sözlere yer vermiştir:

“Eğer bir yalancıyı, güvenilir ve dürüst birisi yapmak istiyorsanız kendisini teşhir etmesini engelleyen dış engelleri ve maskeleri kaldırınız. Ve iç dürtüsüyle itiraf etmesini sağlayınız. Eğer onda bunu yapacak irade ve dürtü yoksa o zaman ona olduğu gibi katlanmak zorundasınız. Taleplerinizi karşılamaya hazır değilse ondan talepte bulunmak işe yaramaz. Bu tür taleplerde bulunmak, Greger Werle gibi şeytanla uzlaşmak demektir. Relling'in sürekli dile getirdiği gibi 'Hayat daha katlanılır olur, şayet bizleri bağlayan ve sürekli olarak bizleri rahatsız eden ideal tüm taleplerden ve ödenmesi gereken borçlardan kurtulursak.’ (Shaw, 2015, s.101)

Sonuç

19.yüzyılın sonlarında ortaya çıkan simgecilik akımı, dönemin diğer sanatçıları etkilediği kadar Henrik Ibsen'in eserlerinde de etkili bir akım olmuştur. Ibsen, yaşadığı dönem itibarıyla romantizm, realizm ve natüralizmden de etkilenmiş olmasına rağmen simgecilikten etkilenmediği dönem, Ibsen'in hem yazı hayatının hem de yaş itibarıyla olgunluk dönemini kapsar. Bu nedenle başta Yaban Ördeği olmak üzere eserleriyle Simgeci-Gerçekçi bir yazar olarak tanınır.

Yaban Ördeği'ni diğer eserlerinden ayıran özellik, simgecilik akımına ait ilk eseri olmasının yanı sıra yaban ördeğinin işlevsiz bir simgeden çok oyundaki tüm karakterleri bir arada tutan, aksiyonun merkezi konumunda bir baş simge olmasıdır. Oyundaki düğüm, doruk noktası ve finali yaban ördeği aracılığıyla sağlanır. Karakterler, yaban ördeğiyle özdeşleşir. Bu kadar simgeyi bir arada teknik açıdan mükemmel bir şekilde işleyebilmek ve oyunun aksiyonunu simgelerle şekillendirebilmek, şüphesiz oyunun çok etkileyici olmasını ve eserin yazımından günümüze yüzyıllar geçmesine rağmen hala güncelliğini korumasını sağlar. Döneminde oldukça eleştirilen Ibsen, Yaban Ördeği'nde kendi idealizminin de eleştirisini yapmış, dünyaya oldukça başarılı bir eser kazandırmıştır.

Kaynakça

Akpınar, B. (2015) Ibsen'in Sıradışı Kadınları. İstanbul: Foo Prodüksiyon Yayınları.

Çalışlar, A. (1994) Tiyatro Oyunları Sözlüğü, İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.

Hodge, S. (2013) Gerçekten Bilmeniz Gereken 50 Sanat Fikri, Çev. Emre Gözgülü. İstanbul: Domingo Yayınları.

Ibsen, H. (2015) Yaban Ördeği, (Çev. Yılmaz Öğüt.) İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.

Nutku, Ö. (1997) Dram Sanatı, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Shaw, B. (2015) Ibsenciliğin Özü, (Çev. Ömer Şekerci) İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

Özdemir, E. (2009) “Henrik Ibsen'in Modernizmi.” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 49

Uyan Dur, B. (2016) “Metafor ve Ekslibris.” Uluslararası Ekslibris Dergisi

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Mecaz>

<http://www.tiyatrodunyasi.com/makaledetay.asp?makaleno=1066>

‘Sembolizm Simgecilik nedir?’
<http://www.filozof.net/Turkce/edebiyat/70-sembolizm-akimi-e-kolu-nedir-ne-demektir-tanimi-tarihi-kurulusu-sairleri-sanatcilari-turk-edebiyatinda-sembolist-sanatcilar-sairler-sembolizm-ozellikleri.html?showall=&start=1>